

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

ANALYSIS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS IN FOREIGN COUNTRIES

У статті представлено ґрунтовний аналіз процесу формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури у зарубіжних країнах. Висвітлено підходи, принципи та освітні моделі, які використовуються у підготовці вчителів фізичної культури в зарубіжних країнах. Проаналізовано основні складові професійної компетентності вчителя фізичної культури, серед яких особлива увага приділяється педагогічним, методичним, мотиваційним, комунікативним та здоров'язберезувальним компетентностям.

Показано, що у сучасних зарубіжних освітніх системах пріоритет надається практико-орієнтованому навчанню, активному використанню інтерактивних методів, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, формуванню у майбутніх учителів здатності до саморозвитку, критичного мислення та застосування інноваційних підходів у професійній діяльності. У роботі розглянуто особливості побудови підготовки вчителів фізичної культури, зокрема значну частку практичних занять, педагогічної практики, проєктної діяльності та дослідницької роботи.

Встановлено, що в багатьох країнах вагомий акцент робиться на розвитку соціальних навичок, уміння ефективно працювати в команді, організовувати здоров'язберезувальне середовище для учнів, а також постійно підвищувати рівень власної професійної майстерності.

Проаналізовано ключові компетентності, якими має володіти сучасний учитель фізичної культури відповідно до міжнародних стандартів та освітніх вимог. Зроблено висновок, що вивчення зарубіжного досвіду формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури є важливою складовою для модернізації вітчизняної системи фахової підготовки, удосконалення змісту освітніх програм та впровадження ефективних методичних підходів в Україні.

Ключові слова: професійні компетентності, учитель фізичної культури, зарубіж-

ний досвід, освітня підготовка, практико-орієнтоване навчання.

The article presents a thorough analysis of the process of forming professional competencies of future physical education teachers in foreign countries. The approaches, principles and educational models used in the training of physical education teachers in foreign countries are highlighted. The main components of the professional competence of a physical education teacher are analyzed, among which special attention is paid to pedagogical, methodological, motivational, communicative and health-preserving competencies.

It is shown that in modern foreign educational systems, priority is given to practice-oriented learning, active use of interactive methods, introduction of information and communication technologies, formation of future teachers' ability for self-development, critical thinking and application of innovative approaches in professional activity. The paper considers the features of the training of physical education teachers, in particular, a significant share of practical classes, pedagogical practice, project activities and research work. It has been established that in many countries a significant emphasis is placed on the development of social skills, the ability to work effectively in a team, organize a health-preserving environment for students, as well as constantly improve the level of one's own professional skills.

The key competencies that a modern physical education teacher should possess in accordance with international standards and educational requirements have been analyzed. It has been concluded that the study of foreign experience in the formation of professional competencies of future physical education teachers is an important component for the modernization of the domestic system of professional training, improvement of the content of educational programs and the implementation of effective methodological approaches in Ukraine.

Key words: professional competencies, physical education teacher, foreign experience, educational training, practice-oriented learning.

УДК 378.016:796]:379.8

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.21>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Голенков А.А.,
аспірант кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Освітні стандарти акцентують увагу на формуванні ключових компетентностей, які учні повинні набути в процесі навчання. Це включає здоров'язберезувальні компетентності, вміння працювати в команді, критичне мислення, самостійність та відповідальність. Програми з фізичної культури спрямовані на формування у школярів навичок здорового способу життя, зокрема, фізичної активності, здорового харчування, гігієни та профілактики захворювань.

Навчальні програми розроблені з урахуванням вікових особливостей учнів, що дозволяє

адаптувати фізичні навантаження до фізичних можливостей і потреб дітей різного віку, введення чітких критеріїв оцінювання знань, умінь та навичок учнів з фізичної культури, які враховують індивідуальні досягнення кожного учня. Програми спрямовані на підвищення мотивації учнів до регулярних занять фізичною культурою та спортом через проведення різноманітних спортивних заходів, змагань та інших активностей.

До сучасних вимог освітніх стандартів відноситься і використання сучасних технологій та інноваційних методик у процесі навчання, таких як інтерактивні тренажери, цифрові платформи для відстеження фізичної активності

учнів, мультимедійні засоби навчання. Освітні стандарти передбачають створення умов для інклюзивної освіти, що забезпечує можливість навчання дітей з особливими освітніми потребами разом із їхніми однолітками. Стандарти визначають необхідність постійного професійного розвитку вчителів фізичної культури, включаючи участь у семінарах, тренінгах та інших формах підвищення кваліфікації.

Сучасна система освіти вимагає від учителів не лише передавати знання, але й формувати в учнів навичок і компетенцій, які допоможуть їм у реальному житті. Це включає розвиток критичного мислення, творчості, вміння працювати в команді тощо. Вчителі фізичної культури повинні володіти методиками, що дозволяють інтегрувати ці навички у свої заняття.

У сучасному суспільстві значно зросла увага до здорового способу життя. Вчителі фізичної культури відіграють важливу роль у пропаганді та впровадженні здорових звичок серед дітей та молоді. Їм необхідно володіти компетенціями не лише в проведенні спортивних занять, але й у сфері здорового харчування, профілактики захворювань, психологічного здоров'я тощо.

Впровадження новітніх технологій у навчальний процес вимагає від учителів фізичної культури знань та вмінь користування цими технологіями. Це можуть бути як цифрові засоби для моніторингу фізичної активності учнів, так і інтерактивні навчальні платформи.

Вчителі фізичної культури повинні вміти ефективно спілкуватися з учнями, батьками та колегами, вирішувати конфлікти та мотивувати учнів до занять фізичною активністю. Це вимагає розвитку соціальних та комунікативних компетенцій.

Постійна зміна методик та підходів у фізичній культурі потребує від учителів безперервного професійного розвитку. Вони мають бути готові до навчання протягом усього життя, відвідувати курси підвищення кваліфікації, брати участь у семінарах та конференціях. Уміння розуміти психолого-педагогічні особливості розвитку дітей і підлітків дозволяє вчителю фізичної культури ефективніше планувати та проводити заняття, враховуючи індивідуальні потреби та можливості учнів.

Таким чином, формування професійних компетентностей у майбутніх вчителів фізичної культури є необхідною умовою для їх успішної професійної діяльності та підвищення якості освіти в цілому. Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури є складним і багатогранним процесом, що включає в себе набуття знань, умінь, навичок та розвиток особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності. Цей процес має свої особливості та вимоги, які зумовлені специфікою професійної діяльності у сфері фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури є предметом наукових досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, що свідчить про її актуальність в умовах модернізації системи освіти та підвищення вимог до професійної підготовки педагогічних кадрів [3, 5].

У роботах закордонних дослідників акцентується увага на важливості компетентнісного підходу, орієнтованого на розвиток практичних навичок, здатності до міжособистісної взаємодії, формування мотиваційної сфери та рефлексивних умінь. Особливо підкреслюється значення інтеграції теоретичних знань та практичного досвіду, що дозволяє майбутньому вчителю фізичної культури ефективно реалізувати навчально-виховний процес [6, 7].

Дослідження в країнах Європейського Союзу зазначають, що сучасна модель підготовки педагогів фізичної культури ґрунтується на розвитку ключових та спеціальних компетентностей, серед яких провідними є: педагогічна, методична, комунікативна, інформаційно-цифрова та соціокультурна компетентності. Крім того, значна увага приділяється формуванню ціннісних орієнтацій, здатності до інноваційної діяльності та реалізації принципів інклюзивної освіти.

Вивчення особливостей системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у Сполучених Штатах Америки показало на необхідність забезпечення тісного зв'язку між закладами вищої освіти та базами практики для ефективного формування професійних компетентностей. Вони підкреслюють важливість постійної практичної діяльності, участі у професійних спільнотах та використання сучасних освітніх технологій, зокрема віртуальних симуляцій та гібридного навчання [1].

В українській науці, зокрема у працях Денисової Л.В. та співав. (2024), Мосейчука Ю., Цибанюка О. (2022), наголошується на доцільності вивчення та адаптації зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів фізичної культури з метою підвищення якості національної системи вищої освіти навчання [2, 4].

Таким чином, аналіз сучасних досліджень свідчить про те, що у більшості країн світу відбувається трансформація системи підготовки вчителів фізичної культури, основою якої є компетентнісний підхід, практична спрямованість навчання та орієнтація на розвиток особистості фахівця.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених питанням професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній літературі, низка аспектів залишається недостатньо вивченою. Зокрема, потребують подальшого

аналізу такі питання, як порівняльний аналіз структурних моделей формування професійних компетентностей у різних освітніх системах зарубіжних країн, вивчення ефективності сучасних освітніх технологій, зокрема онлайн-навчання, дуальної освіти, модульно-компетентнісного підходу, які активно застосовуються в процесі професійної підготовки вчителів фізичної культури за кордоном.

Крім того, недостатньо розкритими залишаються можливості адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій з урахуванням національних освітніх стандартів і культурних особливостей, а також потребує додаткового вивчення питання формування особистісно-ціннісного ставлення майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у контексті зарубіжних моделей підготовки фахівців. Водночас відсутні комплексні дослідження щодо можливостей трансферу успішних зарубіжних практик у систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні. Ці аспекти потребують подальшого теоретичного обґрунтування і практичного вивчення з метою підвищення ефективності професійної підготовки фахівців у контексті сучасних викликів та глобалізації освітнього простору.

Метою статті є аналіз особливостей формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури у зарубіжних країнах, виявлення перспективних освітніх підходів і технологій, а також обґрунтування можливостей їх адаптації до національної системи підготовки фахівців фізичної культури в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку освіти вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно реагувати на виклики сьогодення, застосовувати інноваційні підходи у професійній діяльності та забезпечувати якісне формування здоров'язбережувальних компетентностей у молоді. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури, які мають бути не лише добре підготовленими у фаховому та методичному аспектах, але й здатними до постійного самовдосконалення, гнучкого мислення, інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки вчителів фізичної культури є важливим кроком до оновлення змісту і форм навчання в Україні, адже саме міжнародна практика пропонує ефективні моделі підготовки фахівців, орієнтовані на практичну діяльність, розвиток критичного мислення, формування лідерських і комунікативних навичок. Незважаючи на наявність окремих досліджень з даної проблематики, питання комплексного вивчення особливостей формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури в контексті зарубіжного досвіду потребує подальшого наукового опрацювання.

Отже, розгляд цієї проблеми є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору для підвищення якості професійної підготовки педагогічних кадрів в Україні.

Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури у зарубіжних країнах є об'єктом пильної уваги з боку науковців, освітніх аналітиків та урядових структур, оскільки ефективна підготовка педагогів зумовлює якість фізичного виховання школярів та загальний рівень фізичної активності населення. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що в більшості країн світу підготовка фахівців у цій галузі ґрунтується на компетентнісному підході, який передбачає формування у студентів як загальних, так і професійно-специфічних компетентностей.

У країнах Європейського Союзу (зокрема у Фінляндії, Німеччині, Франції) акцент робиться на розвитку таких компетентностей, як здатність до організації навчального процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, вміння використовувати сучасні освітні технології та інтеграцію змісту фізичної культури з іншими навчальними предметами. Значна увага приділяється формуванню здоров'язбережувальної компетентності, розвитку комунікативних навичок та здатності до самоосвіти і професійного самовдосконалення.

В англomовних країнах, зокрема у США, Канаді, Великій Британії, підготовка майбутніх учителів фізичної культури орієнтована на формування лідерських якостей, умінь працювати в мультикультурному середовищі, розвитку соціально-етичних компетентностей, а також здатності до інноваційної діяльності у сфері фізичного виховання. Освітні програми передбачають проходження тривалих педагогічних практик у школах, активне використання інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження інклюзивного підходу в навчально-виховний процес.

Таким чином, зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів фізичної культури свідчить про важливість комплексного, багатокomпонентного підходу до формування професійних компетентностей. Серед ключових компетентностей, на які спрямоване сучасне навчання, виділяються: педагогічна майстерність, умінь організовувати освітній процес із використанням сучасних технологій, здатність до інклюзивного навчання, розвиток комунікативних навичок, лідерських якостей та мотивації до саморозвитку. Вивчення зарубіжного досвіду є надзвичайно корисним для удосконалення національних освітніх програм та забезпечення якісної підготовки фахівців у галузі фізичної культури.

Висновки. Аналіз сучасних публікацій підтверджує, що формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури є багатогранним процесом, що охоплює компетентнісний підхід (професійний плюс комунікація); ґрунтовну дослідницьку і проектну складові;

теоретико-практичний баланс між різними видами компетентностей; цифрову та інформаційно-комунікаційну технологічну підготовку; усвідомлення ролі soft skills у професійній діяльності.

Це свідчить про необхідність інтеграції зазначених компонентів у національні освітні програми адаптовані до сучасних викликів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Денисенко Н. Г., Марчук С. С., Табак Н. В., Найт Н. Ф. Компетентнісний підхід у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у Сполучених Штатах Америки. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. 2020. № 20 (2). С. 20-31.
2. Денисова Л. В., Шинкарук О. А., Лавров В. О. Зарубіжний досвід організаційно-управлінського забезпечення сфери фізичної культури і спорту в умовах цифрової трансформації. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 2. С. 65–73.
3. Кашуба А., Ковальський В., Панчук А., Панчук І. Компетентність учителя фізичної культури в контексті вимог нової української школи. *Інноватика у вихованні*. 2023. № 18. С. 186–196.
4. Мосейчук Ю., Цибанюк О. Європейський досвід підготовки вчителя фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2022. № 6 . С. 102–105.
5. Проніков О. К. Методична підготовка майбутніх учителів фізичної культури: історичні аспекти та сучасність. *Підготовка фахівців з фізичного виховання: професійно-педагогічні, науково-пошукові, технологічні аспекти* : монографія / за наук. ред. М. О. Носко; заг. ред. Н. О. Терентьевої. Черкаси : Чабаненко Ю.А. 2020. С. 93–135.
6. Ferraz R., Branquinho L., Sortwell A., Teixeira J.E., Forte P., Marinho D.A. Teaching models in physical education: current and future perspectives. *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*. 2023. Vol. 12 (1). P. 53–60.
7. Kharkivska A.A., Kapustina O.I. Overview of modern models of training system future teachers. *Educational Dimension*. 2021. Vol. 5. P. 211–223.

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025